

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור
בשימוש מסחרי
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל הרב ישראל שלום שליט"א

קונטרס סדר ישראל

הלכות ליל הסדר - לבני ספרד ואשכנז
הרב ישראל שלום שליט"א

[שער הקדמה](#) [מצוות ארבע כוסות דיני](#)
[הסבה קדש ורחץ כרפס יחץ מגיד רחצה מוציא](#)
[מצה מרור כורך שולחן עורך צפון ברוך הלל נרצה הלכות נחוצות](#)
...

[שער](#)

קונטרס סדר ישראל

הלכות ליל הסדר - לבני ספרד ואשכנז
הרב ישראל שלום שליט"א
מהדורה רביעית אדר תשע"ה

כתובת למשלוח תגובות והערות - ישראל שלום
רחוב כלניות 17 רכסים - ת.ד. 3138

טל' להזמנות 052-7143500

הגהת הקונטרס
הר' יצחק אדרי שליט"א
טל : 054-8446957

הקדמה

ישתבח הבורא ויתעלה היוצר על הטוב אשר גמלני וזיכני לישב בחצרות בית ה' לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולהוציא קונטרס זה העוסק בהלכות ליל הסדר.

לא תמיד יש את הזמן לעבור על כל ההלכות של ליל הסדר, ולדעת כיצד לקיימו, ובפרט שיש הרבה טרדות כגון ניקיון הבית, טיפול בילדים שיצאו לחופשה וכדו', ולכן קבצתי את ההלכות העיקריות לקונטרס אחד קטן כדי שבקלות רבה יהיה אפשר לדעת את כל ההלכות הסדר גם במעט הזמן שיש לכל אחד.

ההלכות שקובצו לכאן הם ההלכות המצויות והמעשיות ביותר, כדי שכל אחד יוכל בעז"ה לערוך את הסדר על פי ההלכה.

כתבנו את ההלכות בשפה פשוטה ברורה ומובנת לכל אדם, על מנת לאפשר לכל אחד ואחד לדעת כיצד עורכים את ליל הסדר.

בכל שלב משלבי הסדר הכנסנו בין ההלכות מעשה או רעיון מוסרי המתאים לאותו שלב בסדר ואותו הדגשנו בצלילית כהה, על מנת שהקונטרס יעסוק בהלכה ובהגדה כדי למשוך את לב הקורא.

כל ההלכות שהובאו בקונטרס זה למנהג הספרדים הינם מתוך פסקיו של רבינו הגדול מאור ישראל הרב עובדיה יוסף זצ"ל בספרו "חזון עובדיה" על הלכות פסח, או מההגדה של פסח "אוצרות יוסף" של הרה"ג דוד יוסף שליט"א. וההלכות שהובאו למנהג האשכנזים הינם מתוך פסקיו של מאור ישראל רבינו ישראל מאיר הכהן זי"ע בעל "המשנה ברורה".

במקום שיש חילוק דינים בין האשכנזים לספרדים הערנו שלמנהג האשכנזים הדין שונה, ובמקום שאין חילוק, אז גם אם ההלכה הובאה מתוך השולחן ערוך או ספר חזון עובדיה דין זה שייך אף למנהג האשכנזים, אלא אם כן כתוב למנהג הספרדים. **עשינו זאת כדי שהקונטרס יתאים בין לספרדים הפוסקים כדעת השולחן ערוך, ובין לאשכנזים הפוסקים כדעת הרמ"א.**

מפאת הקיצור בקונטרס זה לא יכולנו להרחיב בכל מקום ומקום, ובמקום שיש ספק לקורא או שחסר לו עדיין בהבנת הדברים ניתן ליצור קשר עם מחבר הקונטרס בטלפון לעיל או לשאול מורה הוראה מוסמך.

ברכה קובע לעצמו האברך היקר והנעלה ברום הפסגה והמעלה הר' **יצחק אדרי שליט"א** על עזרתו הרבה בהגהת הקונטרס שיצא מתוקן יותר, יה"ר שיזכו הוא ורעייתו לראות בניהם גדלים בתורה ויר"ש טהורה אכי"ר.

ועתה אברך ולי נאה לברך מעומקא דליבא את רעייתי נוות ביתי עיקר הבית **מרת מירב תחי'**, אשר מוסרת נפשה שנים רבות ימים ולילות ומאפשרת לי לישב באוהלה של תורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, מתוך נחת וישוב הדעת, יה"ר שהשי"ת יתמיד בריאותה לעבודתו יתברך, ונזכה יחד לראות בנינו תלמידי חכמים גדלים בתורה ויר"ש אכי"ר.

יהי רצון שנזכה להרבות כבוד שמים, ושקונטרס זה יביא תועלת לציבור בני התורה, ולא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה אכי"ר.

הצב"י	ישראל	ב"ר	יצחק	שלום	ס"ט
פה		עיה"ת			רכסים
ר"ח		אדר			תשע"ד

(מחבר הספרים "ברכת ישראל" ו"מנחת ישראל")

מצוות ארבע כוסות

א. חכמים תיקנו שתיית ארבע כוסות בליל הסדר כנגד ד' לשונות של גאולה, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי. הכוס הראשונה, לקידוש. השנייה, בסוף ההגדה לאחר ברכת גאל. השלישית, על ברכת המזון. והרביעית, על ההלל.

ב. גם נשים חייבות בשתיית ארבע כוסות בליל הסדר ובכל מצוות ליל הסדר (שו"ע סי' תעב ס"ד).

ג. מצוה לתת יין גם לקטנים שהגיעו לחינוך (בערך גיל 6) ומבינים בסיפור יציאת מצרים, ודי שישתו רוב רביעית (שו"ע סי' תעב ס"ו).

ד. מצוה לקחת יין אדום לארבע כוסות, ומנהג הספרדים לקחת יין אדום אפילו אם הלבן משובח ממנו. ואם חושש שתיית היין תגרום לו להפרעה בקיום הסדר יש להעדיף מיץ ענבים אדום אף לכתחילה ואף שהוא מפוסטר. באור לציון (ח"ג) כתב שאם קשה לו עדיף לערב חצי יין וחצי מיץ ענבים. ונמצא שסדר העדיפות כך הוא: יין אדום או מיץ ענבים אדום, יין שנעשה מצימוקים שנשרו שלושה ימים מעת לעת, או יין לבן

(הגש"פ אוצ"י עמ' ע).

ה. מדוע יין או מיץ ענבים אדום עדיף? מפני שכתוב "אל תרא יין כי יתאדם" מבואר שאדום זו מעלה וחשיבות. (שו"ע סימן תעב ס"א), וכן זכר לדם שהיה פרעה שוחט תינוקות בני ישראל.

ו. שיעור הכוס, כתב בשו"ע (סי' תעב ס"ט) שיעורו רביעית (86 גרם) וישתה כולו או רובו. וביארו הראשונים כולו לכתחילה או רובו בדיעבד. ודין זה מתייחס לכוס שמחזיקה רביעית, אבל בכוס גדולה די שישתה רביעית כשהוא רובו אפילו לכתחילה (חזו"ע עמ' טז סכ"ג).

ז. בכוס הראשונה והרביעית יש להקפיד לשתות שיעור רביעית (86 גרם). בכוס הראשונה כדי שיחשב לו קידוש במקום סעודה, ובכוס הרביעית כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה.

ח. שוטפים (מבחוץ) ומדיחים (מבפנים) את הכוס, ואם היא נקיה אינה צריכה שטיפה, אך טוב לשוטפה ע"פ הסוד.

ט. למנהג הספרדים הפוסקים כדעת השו"ע (בסימן תעד ס"א) אין מברכים ברכת בורא פרי הגפן בליל הסדר אלא פעמים בלבד. 1. על כוס הקידוש. 2. על הכוס השלישית שאחר ברכת המזון. ולמנהג האשכנזים הפוסקים כדעת הרמ"א (סימן תעד ס"א) מברכים על כל כוס מארבעת הכוסות ברכת בורא פרי הגפן.

י. ברכה אחרונה על היין, בין לספרדים ובין לאשכנזים מברכים פעם אחת בלבד, אחר הכוס הרביעית שאחר ההלל.

למנוע מכשול למנהג הספרדים

יא. חשוב לדעת. לדעת מרן השולחן ערוך אי אפשר לברך על כל יין או מיץ ענבים ברכת בורא פרי הגפן, אלא רק על יין או מיץ ענבים "שרובו יין" דהיינו שיש בו לפחות 51% יין, ויין שיש בו פחות משיעור זה אינו יין והמברך עליו הרי הוא נכנס בספק ברכה לבטלה לדעת השו"ע. אנו מעירים זאת כיון שרבים מן הציבור אינם יודעים זאת, ובתמימות חושבים שכל מיץ ענבים או יין זול שיש על מדף הקניות כשר לקידוש

והבדלה וקונים, ואין זה נכון כלל, וזה על אף שכתוב על כל בקבוק בגבו שהיין כשר לקידוש והבדלה גם לדעת מרן הבית יוסף. ועל אף שכשרות היין היא של בד"ץ כזה או אחר. **אין לסמוך על זה, ואין לברך על יינות אלו בורא פרי הגפן.** וכמו שכתבנו שרק יין או מיץ ענבים שרובו יין אפשר לברך עליו ברכת בורא פרי הגפן.

יב. חבל מאוד שבערב קדוש זה של ליל הסדר יכשל האדם בברכות לבטלה על יין שברכתו "שהכל נהיה בדברו" לדעת מרן השו"ע, ועוד שאם שותה יין שאינו כשר לברכה, נמצא שלא קיים מצות ארבע כוסות, שהרי שתה מים ולא יין. על כן צריך להזהיר את הציבור על כך כדי למנוע מכשול, שהרי המון העם כשרואים כשרות של בד"ץ על הבקבוק מיד קונים בחושבם שהוא כשר לברכה, ואין זה נכון.

ידוע המעשה עם רבינו עובדיה יוסף זצ"ל שהוזמן לסדר קידושין בחתונת אחד מתלמידיו וכשבקשו מאנשי האולם להביא יין לא מצאו יין כשר לברכה לדעת השו"ע, ולא נמצא אלא בקבוק אחד שהיה בחותמו של הבד"ץ, ורבינו ברך על אותו יין ברכת שהכל.

יג. היינות הכשרים לברכה נכון להיום לדעת מרן השו"ע הם :

1. "יקבי אפרת" - בשיחה שהיתה לי עם הרה"ג דוד טהרני שליט"א פוסק ומפקח בכשרות בד"ץ "יורה דעה" של הרה"ג שלמה מחפוד שליט"א נאמר לי שבמיץ ענבים של "יקבי אפרת" יש כיום 80% יין, וישנם יינות שיש בהם אפ"י יותר מ- 80% וכשרים לברכה לדעת השו"ע, על אף שיש להם כשרות של בד"ץ העדה החרדית (ומה שפורסם בשם הגאון הגדול הרש"י הרב יצחק יוסף שליט"א שיש במיץ ענבים שלהם 57% יין, הוא נכון למה שהיה עד לפני כמה שנים).

2. "כרמל מזרחי" - יינות של "כרמל מזרחי" שהגאון הגדול רבינו עובדיה יוסף זצ"ל אמר זאת כמה וכמה פעמים בשיעורו בלויין שכשרים לברכה.

3. "יקבי הגולן" - בשיחה שהיתה לי עם הרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א אמר לי שגם "יקבי הגולן" כשרים לברכה לדעת מרן השו"ע, אלא שאינם מפוסטרים וצריך ליזהר ממגע גוי או מחלל שבת בפרהסיא.

4. "בציר" של בד"ץ "בית יוסף" - , וכן כל מיץ ענבים או יין של בד"ץ "בית יוסף" מכל יקב שהוא כשר לקידוש והבדלה וברכתו בורא פרי הגפן.

5. "יורה דעה" - כל מיץ ענבים או יין שתחת הכשרות של הרה"ג שלמה מחפוד שליט"א בד"ץ "יורה דעה" כשר לקידוש והבדלה וברכתו בורא פרי הגפן, כפי שמסר לי הרה"ג דוד טהרני שליט"א.

יכול מאוד להיות שישנם יותר יקבים כשרים, ואנחנו כתבנו רק את הדברים הידועים לנו.

"ואין למו מכשול" למנהג האשכנזים

יד. למנהג האשכנזים הפוסקים כדעת הרמ"א (סימן רד ס"ה) רוב ככל היינות ומיצי הענבים המצויים בשוק שתחת כשרות בד"ץ כזה או אחר אפשר לברך עליהם ברכת בורא פרי הגפן, כיון שלדעת הרמ"א גם אם יהיה בהם 18% יין והשאר מים ברכתם בורא פרי הגפן. ולפי"ז גם אם מוצאים מיץ ענבים זול על מדף הקניות, אפשר לברך עליו ברכת בורא פרי הגפן והוא כשר לשתיית ארבע כוסות בליל הסדר, וזה משום שהבד"ץ למקהלות האשכנזים פוסקים כהרמ"א לכן הם מחייבים מכל יקב שרוצה את כשרותם שיהיה ביין לפחות 18% יין.

דיני הסבה

הקדמה: חלק ממצות ליל הסדר צריכות להעשות ב"הסבה". הסבה פירושה: שנשען על צד שמאלו. יש אנשים המטים את גופם באויר לצד שמאל ושותים, ושוגים הם! כי אין זו דרך חרות אלא דרך סבל. אלא אם יש לו כסא עם ידיות – ישען על הידית השמאלית, וטוב להדר לשים כרית. ואם אין לכסא ידיות, יסובב את הכסא באופן כזה שהמשענת האחורית תהיה לצד שמאלו, וישען עליה.

כדאי שלפני תחילת הקידוש ישאל עורך הסדר את הילדים ואת שאר המסובים מדוע שותים את היין בהסבה. ואם אינם יודעים, יסביר להם את הטעם, משום שבלילה זה אנו מראים שאנו בני חורין ובני מלכים, ואנשים מכובדים שותים בהסבה. בשאלה זו מרויחים שלושה דברים. 1. הילדים נשארים ערים ומשתתפים בסדר. 2. מספרים ביציאת מצרים. 3. מזכירים לכולם לעשות הסבה. (מתוך החוברת חמש דקות תורה. להרב רונן חזיזה שליטי"א)

טו. מנהג הספרדים הפוסקים כהשו"ע חיוב ההסבה הוא באכילת ארבע כזיתות של מצה, וכן בארבע כוסות של יין. וכל שלא הסב במקום שהיה צריך להסב צריך לחזור לאכול מצה או לשתות יין (חוץ מב"כורד" כמו שנכתוב לקמן) (שו"ע סי' תעב ס"ז).

טז. למנהג הספרדים גם נשים אוכלות ושותות בהסבה, ובדיעבד שלא הסבו בין בארבע כוסות ובין באכילת המצה אינן צריכות לחזור ולשתות או לאכול בהסבה (הגש"פ אוצ"י עמ' עג). ולמנהג האשכנזים הנשים לא נהגו להסב (רמ"א סימן תעב ס"ד).

יז. למנהג האשכנזים המברכים על כל כוס וכוס אם שתה בלא להסב אין כדי שיחזור וישתה, ונכון שקודם שמברך על כוס ראשון יהיה בדעתו

לחזור ולשתות בין הכוסות הראשונות, ואז אם ישכח לשתות בהסבה יוכל לחזור ולשתות בלא ברכה (משנ"ב סי' תעב ס"ק כא). ורק אם שכח להסב באכילת המצה יחזור ויאכל הכזית מצה בהסבה בלא ברכה (משנ"ב ס"ק כב).

יח. ההסבה צריכה להיות על צד שמאל דוקא, ואפילו איטר (שמאלי) שרגיל לכתוב ולעשות כל מלאכתו בשמאל יסב על צד שמאל. ומי שהסב על צד ימין, הרי זה כאילו לא הסב כלל ולמנהג הספרדים צריך לחזור ולשתות בהסבה (הגש"פ אוצ"י עמ' עג).

קדש

יט. שלוש ברכות יש בקידוש. 1. בורא פרי הגפן. 2. אשר בחר בנו, וחותם מקדש ישראל והזמנים. 3. ברכת שהחיינו.

אברך צעיר שאל את הרב אלישיב זצ"ל. אחרי כל ההכנות שיש לפסח, הן בהכנת המצה והן בנקיונות והן בקניות, כיצד אפשר להכנס לחג בשמחה עם כל העבודה הרבה? ענה לו הרב, זו ממש לא בעיה! שאל האברך מה זאת אומרת לא בעיה, העבודה הכי קשה זה להכנס לחג בשמחה. ענה לו הרב את השמחה כבר מקבלים בקידוש. שאל האברך מה זאת אומרת בקידוש היכן זה כתוב, ענה לו הרב אם תתבונן טוב במה שאתה אומר בקידוש תגיע לשמחה, בקידוש אומרים "אשר בחר בנו" כמה שמחה צריכה להיות לאדם על אשר הקב"ה בחר בו להיות לו לעבד.

כ. כוס ברכת הקידוש היא הכוס הראשונה מארבעת הכוסות. בכוס זו יש לעורך הסדר ולשאר המסובין לכוין ארבע כוונות נחוצות.

1. למנהג הספרדים בלבד יש לכוין לפטור בברכה זו את הכוס השניה לאחר ברכת גאל ישראל.

2. לכוין לקיים מצוות ארבע כוסות (שהרי מצוות צריכות כוונה).

3. לכוין לצאת ידי חובת קידוש.

4. המקדש יכוין להוציא את השומעים ידי חובה, והשומעים יכוונו לצאת.

כא. בברכת שהחיינו שבקידוש יכוין לפטור את המצה והמרור שאוכל בסדר לאחר מכן.

כב. נכון להודיע לנשים לא לברך ברכת שהחיינו בהדלקת הנרות. ואם ברכו יכולות לענות אמן על ברכת שהחיינו שבקידוש ואין זה נחשב הפסק, כיון שברכה זו באה גם על מצה, מרור וסיפור יציאת מצרים (חזו"ע פסח עמ' כה).

כג. אם שכח לברך ברכת שהחיינו ונזכר לאחר שברך ברכת גאל ישראל בסוף ההגדה אין לו לברך שוב, ומה שאמרו זמן (שהחיינו) אומרו אפילו בשוק זה רק בסוכות, ולא בפסח ושבועות. והטעם הוא כיון שאומר בברכת גאל ישראל "והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור" (חזו"ע קדש סעיף לד). ולמנהג האשכנזים אם שכח לברך ברכת שהחיינו בקידוש יכול לברך מתי שנזכר בכל החג (משנ"ב תעג סק"א).

כד. כתוב בחזו"ע פסח (עמ' לא) מנהגנו לאכול ביצה שלוקה אחר הקידוש ואומר זכר לקורבן חגיגה. ואח"כ מברך ברכת בורא נפשות רבות קודם

הכרפס. שבאופן זה אין ברכת המזון פוטרת את הביצה מברכה אחרונה כיון שאינו סמוך לסעודה. והוא הדין לבכור שהתענה, אם רוצה יכול לאכול אחר הקידוש מצה עשירה ולברך אחריה על המחיה.

כה. לכתחילה יש להקפיד לשתות בקידוש רביעית יין, משום שמצד הדין צריך לעשות את הקידוש סמוך לסעודה, והרי סיפור יציאת מצרים נמשך זמן רב, ושתית רביעית יין נחשבת כסעודה. אולם אין זה מעכב כיון שסיפור יציאת מצרים הוא צורך הסעודה.

כו. טוב וראוי שכל אחד ימזוג לחבירו כדרך בני חורין.

נכון להעיר כאן את שאלת האור לציון (ח"ג עמ' קנו). שמשתיית הכוס הראשונה ועד הכוס השניה עובר שיעור עיכול שהוא כחצי שעה כמ"ש בכה"ח (סי' קפד אות כט), וא"כ מי פוטר את הכוס הראשונה מברכה אחרונה. ונשאר בצ"ע.

ורחץ

כז. כל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידיים אם הוא משבעה משקים שסימנם י"ד שח"ט ד"ם (יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש, מים). דעת מרן הגרע"י זצ"ל (בהליכות עולם ח"א פ' תזריע) שמאכל שהוא פחות מכזית אין צריך נטילה

כלל מצד הדין כפי שלמד החיד"א בדעת מרן. ונשאלת השאלה אם כן מדוע פוסק השו"ע (סי' תעג ס"ו) שיקח כרפס פחות מכזית ויטול ידיו. מסביר החיד"א שפחות מכזית כרפס זה כדי לא להכנס למחלוקת אם צריך לברך ברכה אחרונה, ולגבי הנטילה כתב שאף שפטור מצד הדין מנטילה, מכל מקום לא רצה מרן השו"ע לעקור נטילת ידיים שהוקבעה בכל ישראל, כיון שבאה לעורר את התינוקות.

כח. למנהג הספרדים ישנם ג' אופנים שבהצטרף שניים מהם אין צריך נטילה כלל גם מצד חומרא. **א.** כשידיו אינן נוגעות במשקה. **ב.** כשהמאכל פחות מכזית. **ג.** כשהמשקה מבושל. ולכן הטובל עוגיה בגודל פחות מכזית בכוס תה חם פטור מנטילה אף שידיו נוגעות במשקה, כיון שהעוגיה פחותה מכזית, והמשקה מבושל. וכן הטובל עוגיה שגודלה כזית בכוס תה חם ואינו נוגע בידיו במשקה, כיון שהמשקה מבושל ולא נוגע בו א"צ נטילה (הליכות עולם ח"א עמ' שלא).

כט. הנטילה צריכה להיות כמו לסעודה ג' פעמים על יד ימין ואח"כ ג' פעמים על יד שמאל **בלי ברכה**. וכתב בשער הציון (סי' תעג ס"ק סט) שגם אותם שאין נוהגים כל השנה ליטול ידיהם לדבר שטיבולו במשקה, היום יטלו כדי לעורר התינוקות על השינוי.

ל. לא יכוין בנטילה זו לשמור ידיו כדי שיוכל לברך על הנטילה של הסעודה, וטוב לכוין בפירוש שנוטל ידיו אך ורק לצורך אכילת הכרפס.

הקדמה: יש מצוה לאכול בליל הסדר כרפס, מדוע? זכר לשעבוד, שהמצרים חייבו אותנו לקושש קש ותבן כדי לעשות מהם לבנים. (נרמז במילה כרפס- שהיא מורכבת משתי מילים: פרכ-ס כלומר: שישים ריבוא עבדו בפרך) את הכרפס מטבלים במי מלח, זכר לדמעות שזלגו מעיניהם של ישראל בזמן שהמצרים שיעבדו אותנו (חמש דקי תורה).

לא. יקח כרפס פחות מכזית (ואף פחות מ-19 גרם כדי לחוש לדעת הרמב"ם) ויטבל אותו בחומץ או במי מלח, ואם מטבלו במי לימון צריך לערב בו מים באופן שיהא הרוב מים, שאם לא כן מי הלימון הם מי פירות שאינם משבעה משקים. חומץ שכתבנו, הכונה ליין שהחמיץ שהוא בכלל משקה, ולא לנוזל שמייצרים כיום באופן מלאכותי/סינטטי.

לב. מברך על הכרפס ברכת בורא פרי האדמה ומכוין בברכתו לפטור את המרור שאוכל בתוך הסעודה, כיון שיש פוסקים הסוברים שהמרור טעון ברכה אף בתוך הסעודה כיון שבא למצוה.

לג. נכון יותר שאחד יברך ויפטור את השומעים משום "ברוב עם הדרת מלך", ואם המברך מגמגם או אינו בקי להוציא אחרים, כל אחד יברך לעצמו. אולם אם רוצים שכל אחד מן המסובים יברך בורא פרי האדמה רשאים לעשות כן (חזו"ע פסח עמ' לו).

זהירות: עלי הכרפס נגועים מאוד בחרקים שצבעם ירוק כמו העלים. ולכן אי אפשר להבחין בהם בקלות. על מנת להורידם יש להשרות את העלים במי מלח או סבון למשך חמש דקי ואחר כך לשוטפם במים ולבדוק עלה עלה באור השמש. מי שרוצה להקל מעליו את הבדיקה יקנה כרפס שגדל בתנאי חממה מיוחדים הנקי מחרקים, ויוכל לשוטפו במים ולהסתכל בכלליות שהוא נקי, וזה רצוי יותר ובטוח יותר (חמש דקי תורה).

יחץ

לד. לוקח את המצה האמצעית מתוך שלושת המצות המונחות לפניו וחוצה אותה לשניים, את החלק הקטן מניח בין השלמות, ואת החלק הגדול שומר לאפיקומן. יש נוהגים לכרוך את מצת האפיקומן על כתף של אחד מהילדים זכר ליציאת מצרים כלשון הפסוק "משארותם צרורות בשמלותם על שכמם". ויש מניחים אותה תחת המפה (חזו"ע עמ' מה, ומשנ"ב סי' תעג ס"ק נט).

לה. גם מי שאין לו אלא שתי מצות בוצע את המצה השניה, ואין לחוש אם בכך אין לו לחם משנה, כיון שצריך שיהא לחם עוני, ועני דרכו בפרוסה, ומצות יחץ עדיפה על לחם משנה (הגש"פ אוצ"י עמ' פד).

לו. יש נוהגים ע"פ הסוד לבצוע את המצה בצורת דל"ת ו- וא"ו, החלק הגדול בצורת וא"ו ומניחו לאפיקומן, והחלק הקטן בצורת דל"ת ומניחו בין המצות, ואין זה מעכב כלל (חזו"ע פסח עמ' מו).

התורה בספר דברים (יה, ג) מורה לנו "תמים תהיה עם ה' אלוקיך". תמים פירושו שלם. והיינו שהאדם צריך להיות שלם בעבודת ה' ולהשתדל לקיים את כל התרי"ג מצוות. האדם אינו יכול לומר מצוה זו אני מקיים ומצוה זו לא. ב"יחץ" אנחנו כן

חוצים את המצה לשניים, אבל במצוות הבורא אין מושג של "יחץ" חצי כן חצי לא. וכשם שאדם שיש לו ציפורן חודרנית ברגלו ובגללה הוא הולך צולע וכל הגוף שלו מתעקם אפיי שהציפורן היא דבר קטן שבגוף, כ"ש וק"ו אדם שחסרה לו מצוה מרמ"ח האברים שלו אפילו שהיא קטנה בעיניו, לעתיד לבוא יהיה צולע וחסר לנצח.

ואת זה ה"יחץ" בא להזכירנו שבעבודת ה' אין חצי חצי, מצוה כן מצוה לא. אלא העבודה צריכה להיות בשלמות, כמו שכתוב "תמים תהיה עם ה' אלוקיך".

מגיד

הקדמה: המצוה המרכזית בליל הסדר היא "סיפור יציאת מצרים". ולכן חג זה נקרא "חג הפסח" שהוא מורכב משתי מילים "פה" "סח", פירוש: פה מדבר. וכתוב בזוהר הקדוש שבליל הסדר הקב"ה יורד לביתו של כל יהודי ושומע איך מספרים שם את סיפור יציאת מצרים. ואם סיפרו כראוי הקב"ה מברך את כל המשתתפים.

חשוב לדעת שלא די באמירת ההגדה כדי לצאת ידי חובה. אלא על כל ראש משפחה שעורך את הסדר להכין לעצמו רעיונות ומסרים בעניין יציאת מצרים והשגחת הבורא על עם ישראל, וחשוב מאוד שהדברים יהיו קצרים ומלאי תוכן (דוגמת המסרים שכתבנו בקונטרס זה), ולא למסור דרשה ארוכה הגורמת לציבור חוסר סבלנות ורצון לסיים מהר את סיפור ההגדה. דבר נוסף יש להתאים כל רעיון או מסר שרוצה עורך הסדר לומר לגיל הילד שהוא מדבר אליו, לילדים הקטנים מדרשים וסיפורים המחזקים את האמונה בקב"ה, וליותר גדולים עם יותר הבנה, שהרי עיקר הסדר הוא ה"והגדת לבנך", לכן צריך שאמירת ההגדה תהיה מעניינת ולא משעממת.

כמה עצות כדי שליל הסדר יהיה מעניין ומרתק.

ראשית יש לקנות ממתקים ומשחקים (שאינם מוקצה) כדי לחלק לילדים במהלך הסדר, ואותה שקית תהיה מונחת אצל עורך הסדר. וכמו שכתוב בחז"ל שמחלקים קליות ואגוזים לילדים. בימינו נראה שקליות ואגוזים אלו אינם דברים שמושכים את ליבם של הילדים, לכן יש לקנות סוגי ממתקים ומשחקים המושכים את ליבם, שיהיה להם חשק בשביל מה להשאר ערניים.

כדי שמהלך הסדר יהיה מרתק רצוי מאוד שאחרי כל כמה קטעים שקוראים מתוך ההגדה, ראש המשפחה ישאל שאלות (כמו שנכתוב בהמשך) או מעניין ההגדה או מכל הקשור ליציאת מצרים, וכל ילד שיענה תשובה נכונה יקבל ממתק או פרס שמוכן בשקית, ומי שאינו יודע לענות עוברים לילד הבא, ולכתחילה צריך שהשאלה תתאים לגיל הילד הנשאל כדי שידע לענות.

- ובאופן** זה הרווחנו כמה דברים. 1. שכל הילדים ערניים בסדר. 2. ליל הסדר נעשה מעניין מפני שישנה תחרות בין הילדים. 3. בשאלות אלו מקיימים סיפור יציאת מצרים. 4. גם את מצות

"והגדת לבנך" קיים בשלמות, כיון שבשאלות אלו החדרנו לילדים את סיפור יציאת מצרים והשגחת הבורא.

כעת נציג כמה דוגמאות של שאלות שאפשר לשאול במהלך הסדר, וכמובן שאין זה מחייב וכל אחד יכול לחבר לו שאלות בעצמו.

א. כנגד מה תיקנו ארבע כוסות בליל הסדר? כנגד ארבע לשונות של גאולה. והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי.

ב. מי יכול לומר מה הם 15 הדברים שעושים בליל הסדר? קדש, ורחץ, כרפס, וכו'.

ג. מדוע ליל הסדר נקרא "ליל הסדר"? שיש בו סדר מסויים קדש, ורחץ, וכו'.

ד. מדוע קוראים לסיפור יציאת מצרים "הגדה של פסח"? מלשון הפסוק "והגדת לבנך".

ה. מדוע אוכלים היום מצות? משום שלא יכלו להתמהמה.

ו. מדוע אנו אוכלים מרור? משום שהמצרים מררו את חיי אבותינו.

ז. מדוע חג זה נקרא חג הפסח? שהקב"ה פסח על בתי אבותינו במכת בכורות.

ח. מי יודע לומר את עשרת המכות? דם, צפרדע, כינים, ערוב, דבר, שחין, ברד, הרבה, חושך, בכורות (ומי מצליח לומר אותם הפוך?)

ט. כנגד כמה בניס דיברה התורה? ארבעה. חכם, רשע, תם, ושאינו יודע לשאול.

י. באיזו מכה מתו הדגים? דם.

יא. באיזו מכה עם ישראל התעשרו? דם. שהמצרים קנו מהיהודים מים ביוקר.

יב. איזו חיה עשתה קידוש השם? צפרדעים שנכנסו לתוך התנורים.

יג. בכמה נפשות ירדו עם ישראל למצרים? 70 נפש.

יד. באיזה יום יצאו בני ישראל ממצרים? יום חמישי.

טו. באיזה יום עברו עם ישראל את הים? יום רביעי, שהוא שביעי של פסח.

טז. איך קראו לאדם שקפץ ראשון לים? נחשון בן עמינדב.

יז. לאיזו מצוה בליל הסדר אין קיצבה? סיפור יציאת מצרים.

יח. אלו דברים חייבים בהסבה? ארבע כוסות, המוציא, כורך ואפיקומן.

יט. למה רומז החמץ בפסח? ליצר הרע.

כ. מדוע שבת הגדול נקרא "שבת הגדול"? ע"ש הנס הגדול שאירע בו.

כל אלו הן רק דוגמאות וכמובן שכל אחד יכול להוסיף, ובפרט אם יש ילדים גדולים שצריכים שאלות קשות יותר. העיקר להעביר את הסדר באופן שהאמונה והשגחת השם יתברך יהיו עיקר הסדר, שזו המצוה בלילה זה לספר בניסים של ה' יתברך.

לז. מצות עשה מן התורה לספר ביציאת מצרים בלילה הראשון של פסח שנאמר "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" ונאמר "והגדת

לבנד". ע"כ צריך לעבור על ההגדה לפני ליל הסדר כדי שידע להסביר לבניו, ולא יופתע באמצע הסדר.

לח. עיקר המצוה של ו"הגדת לבנד" כלומר סיפור יציאת מצרים לבניו בלילה זה, היא דוקא לבניו שלא הגיעו למצוות, מפני שאלו שהגיעו למצוות מחוייבים מצד עצמם (חזו"ע פסח עמ' נה).

לט. יש לכוין לקיים מצות עשה מן התורה של סיפור יציאת מצרים.

מ. גם הנשים חייבות בסיפור יציאת מצרים, אולם כיון שנחלקו הראשונים אם חייבות מן התורה או מדרבנן לכן אין ראוי שיוציאו את האנשים ידי חובה. ולכן הנוהגים שכל אחד מבני הבית קורא קטע מן ההגדה, כאשר האשה קוראת יש לאנשים לקרוא יחד איתה בלחש, ומנהג זה נכון הוא כיון שבכך כולם עירניים לסיפור ההגדה. ויש הנוהגים שכל בני הבית קוראים את ההגדה ביחד (חזו"ע פסח עמ' נב).

מא. לאחר אמירת "הא לחמא עניא" מוזגין כוס שניה (שו"ע סימן תעג ס"ז).

מב. הבן שואל מה נשתנה והאבא עונה לו עבדים היינו.

אומר הגרש"ז אויערבך זצ"ל שאם הבן קצת חכם יש לו לשאול. אבא מה הקשר בין השאלה שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים, לתשובה עבדים היינו? וכי בגלל שהיינו עבדים, צריך להטביל שתי פעמים. ואומר הרב חוששני שהרבה אנשים לא ידעו מה לענות על שאלה זו.

אולם התשובה היא כזו: שמצה אנו אוכלים בגלל שאבותינו יצאו בחיפזון ולא הספיק בצקם להחמיץ. ומרור אנו אוכלים על שהמצרים מררו את חיינו. וחכמים תקנו לנו לומר את ההגדה ע"י שאלה ותשובה, ונכון שהטיבול אינו קשור כלל לעבדים היינו, אלא חכמים עשו כן כדי שאתה תתעורר לשאול מדוע היום עושים

דברים שונים משאר הימים, ועל ידי כן נגיע לידי סיפור יציאת מצרים.

מג. יספר לילדיו הקטנים את סיפור יציאת מצרים, ברמה שהם מבינים, בלוי סיפורים יפים ומעניינים. וכן יקנה להם פרסים וממתקים כדי שלא ירדמו.

מד. אסור להפסיק בדיבור באמצע אמירת ההגדה, ומ"מ לצורך גדול מותר להפסיק. וע"כ חכם עיניו בראשו אם יש לו ילדים קטנים, נכון לתת להם לאכול קודם ההגדה כדי שבזמן ההגדה הרעב לא יפריע להם ויהיו מרוכזים להקשיב לראש המשפחה כשאומר את ההגדה, כיון שעד שמגיעים ל"שולחן עורך" לוקח זמן (חזו"ע פסח עמ' נו).

מה. בסוף ההגדה לאחר ברכת גאל ישראל שותים כוס שניה בהסבת שמאל, ואם שכח ולא הסב חוזר ושותה בהסבה וא"צ לברך שוב בופה"ג אף אם אינו רגיל לשתות יין באמצע הסעודה (חזו"ע פסח עמ' נט). ולמנהג האשכנזים אם שכח ולא הסב הדבר תלוי, אם נתן דעתו בכוס שניה לפטור את היין שבסעודה או שרגיל לשתות יין בסעודה ושכח להסב בכוס שניה חוזר לשתות בהסבה בלא ברכה, אבל אם לא נתן דעתו לפטור היין שבסעודה או שאינו רגיל לשתות יין בתוך הסעודה לא יחזור לשתות שוב ויסמוך על דעת הראבי"ה (משני"ב סי' תעב ס"ק כא).

מו. יכוין לקיים מצות כוס שניה של ארבע כוסות.

מדוע בכל ההגדה לא מופיע שמו של משה רבינו, אמנם מובא בפסוק "ובמשה עבדו" אבל אין זה מעצם סיפור ההגדה?

באר האדמו"ר מבעלז זצ"ל: הרי מי היה הראשון שסיפר את ההגדה של פסח? משה רבינו עצמו, כמו שנאמר "ויספר משה ליתרו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים" (שמות יח, ח) והוא בודאי לא סיפר דברים על עצמו שהרי היה ענו, לכן שמו אינו מופיע בכל מהלך סיפור היציאה ממצרים (הגש"פ מתוק האור).

רחצה

מז. נוטל ידיו כדת לצורך סעודה ג' פעמים על כל יד. ושני כוונות יש לכוין בנטילה זו. א. כונה לקיים מצוה מדרבנן של נט"י. ב. כונה לנטילה המכשרת לאכילה (שו"ע סימן קנט סעי' יג) ומברך על נטילה זו בשם ומלכות "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קידשנו במצותיו וציונו על נטילת ידיים".

מח. אם כשנטל לאכילת הכרפס היה בדעתו שתהיה נטילה זו גם עבור הסעודה ושמר ידיו יטול ידיו כעת בלי ברכה מספק ברכות. לכן טוב לכוין בנטילה של הכרפס שתהיה רק עבור אכילת הכרפס (הגש"פ אוצ"י עמ' קי). ואם טעה וברך על נטילת ידיים של הכרפס ולא שמר את ידיו בנקיות, יכול גם לברך כעת על נט"י, ואין ברכת על נט"י שברך על אכילת הכרפס לברכה.
לנטילה.

מוציא מצה

מט. מצות עשה מן התורה לאכול כזית מצה בלילה הראשון, שנאמר "בערב תאכלו מצות".

נ. לפני אכילת המצה יש לכוין לקיים מצות עשה מן התורה של אכילת מצה (ודי בכוונת מחשבה בלבד), ואם אכל בסתם ולא כיון יצא י"ח בדיעבד [שבמצוה שיש בה מעשה יש אומרים שאין צריך כונה, ויש אומרים כיון שנהנה אין צריך כונה, כעין מתעסק בחלבים ועריות שחייב כיון שנהנה], ועוד שהריטב"א כותב שמצוה שיש עליה ברכה אין לך כונה גדולה מזו (חזו"ע פסח עמ' סה).

נא. צריך לאכול את המצה בהסבה. ואם לא הסב, גם למנהג האשכנזים חוזר ואוכל כזית מצה בהסבה מבלי לברך (שו"ע ורמ"א סי' תעב ס"ז).

כתוב בתורה (שמות יב', יז) "ושמרתם את המצות" וכו', ודרש על כך רבי יאשיה במכילתא אל תקרא את המצות אלא את המצוות, שכשם שאין מחמיצים את המצות כך אין מחמיצים את המצוות. ואמרו חז"ל מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, כלומר שבקיום המצוות צריך זריזות כמו באפיית המצות, ואם יתעצל לא רק שהמצות יחמיצו, אלא גם המצוות יחמיצו.

המצות גם משמשות לנו כמסר ותזכורת בענין חינוך ילדינו. שהרי הבצק מחמיץ דוקא כשאין משגיחים ואין מטפלים בו, אבל כל זמן שעובדים איתו ומשגיחים עליו אינו מחמיץ. כך הוא גם בענין חינוך הבנים: רק מי שמשגיח ומטפל בילדיו ללא הפסקה אז יש

סיכויים גדולים שילדיו יגדלו בדרך ה' ויראה פרי בעמלו, אבל כאשר אין משגיחים על הילדים ועוזבים אותם ללא טיפול, אז הילד מחמיץ, ובפרט בדור שלנו שבקלות רבה הילד יכול להחמיץ וצריך זהירות רבה על ילדיו (לבוש יוסף מועדים).

נב. גם הנשים חייבות באכילת מצה. ואף שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, ובכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, מ"מ כיון שאף הן היו באותו הנס גם הן מחוייבות באכילת המצה, וכמ"ש השו"ע בסימן תעב סי"ד- גם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל המצות הנוהגות באותו לילה.

נג. יקח את המצות כסדר שהניחם, דהיינו המצה הפרוסה שבצע ב"יחץ" בין שני השלמות ויאחוז את שלושתם בידו ויברך ברכת המוציא לחם וכו'. לאחר מכן ישמיט את המצה התחתונה השלמה שהיא לצורך לחם משנה, ונשארים בידו, מצה שלמה העליונה והחצויה מתחתיה, ויברך ברכה נוספת והיא "אקב"ו על אכילת מצה" ובוצע מהשלמה ומהפרוסה כזית מכל אחת ומטבל במלח ואוכל בהסבה, ואם אינו יכול לאכול משתי המצות יחד, יאכל תחילה מן הכזית של המוציא שהיא השלמה, ואח"כ כזית מהפרוסה ונמצא שאוכל שתי כזייתות.

נד. יכוין בברכת על אכילת מצה לפטור את האפיקומן, שישנם פוסקים הסוברים שבאפיקומן יוצאים בעצם המצוה של אכילת מצה (שעה"צ סי' תעז סק"ד).

נה. עורך הסדר צריך לחלק למסובים מבציעת המוציא, ועל כן יתן לכל אחד חתיכה קטנה מפרוסת הבציעה ואת השאר ישלים להם ממצה אחרת.

ישנה עצה חשובה מאוד והיא : שכל ראש משפחה בערב ליל הסדר יכין שקיות מוכנות, שבכל שקית יש כזית (30 גרם) מצה, ויחלק להם את השקיות קודם ברכת המוציא, ולאחר שיברך המוציא יתן לכל אחד חתיכה קטנה מברכת המוציא שברך, ואת השאר כל אחד ישלים ממה שהוכן לו בשקית, ובאופן זה כל אחד יודע כמה הוא אוכל, וגם הסדר מתנהל כשורה ללא עיכובים. ואם לא יעשה כן, יהיו כאלו שיאכלו פחות מכזית ולא יצאו ידי חובה או כאלו שיאכלו יותר מדי ולא ישאר להם כח לאכול אח"כ, ועוד שגורם לשהייה והפסקה בין הברכות לאכילה.

נו. לאחר שעורך הסדר ברך על המצה ברכת המוציא ועל אכילת מצה, הוא טועם מעט מהמצה ועדיין אינו מסב, אלא מחלק לשאר המסובים מעט מפרוסת המוציא שבצע, ורק לאחר מכן מסב ואוכל את המצות (חזו"ע פסח עמ' סז).

נז. הסיבה שעורך הסדר אוכל שני כזייתות בברכת המוציא, היא כדי לצאת ידי מחלוקת הפוסקים, שיש אומרים שברכת המוציא נאמרת על החצויה, וברכת על אכילת מצה על השלמה, ויש אומרים להיפך לכן יאכל כזית מכל אחת ואחת.

נח. לכתחילה צריך שהמצה תהיה שמורה משעת קצירה, כמ"ש "ושמרתם את המצות" ובדיעבד יוצא י"ח אם היא שמורה משעה טחינה או לישה ומברכים עליה (חזו"ע פסח עמ' עו).

לפני אכילת המצה מברכים "אשר קדשנו במצותיו" וציונו וכו'. כתוב בספרים הקדושים שבזמן שמברך "אשר קדשנו במצותיו" באותו רגע יורדת על האדם קדושה ממרום ואותו אדם מתקדש

יותר. במשך היום ישנם הרבה מצוות אשר בהם אנו מתקדשים והם: תפילין, ציצית, נטילת ידיים, ספירת העומר ועוד. וא"כ לאחר זמן מה של קיום המצוות הללו האדם היה צריך להרגיש שנעשה יותר קדוש, ומדוע לאחר שנים רבות של קיום המצוות אין האדם מרגיש כן?

משל למה הדבר דומה, אדם אחד רצה למלאות דלי במים כל המים ששפך לתוכו לא הועילו לו, הדלי לא מתמלא והוא לא מבין מדוע, עד שכאשר הרים את הדלי ראה שיש כמה חורים בתחתית הדלי שמשם המים נשפכים. הנמשל: אדם השלם במידותיו כל קדושה שתכנס לתוכו היא תשמר, אבל מי שצריך לתקן את מידותיו, בכעס, קנאה בגאווה כדו' כל זמן שאינו מתקנם הם יוצרים אצלו חורים שדרכם הקדושה יוצאת ולכן אינו מרגיש את הקדושה, צריך לדעת שכל תיקון ואפי' מועט במידותיו ישאיר בתוכו יותר קדושה.

נט. שיעור הכזית לדעת מרן השו"ע הוא כשיעור חצי ביצה שזה 27 גרם. מי שקשה לו לאכול את המצות, אז בכזית הראשון יקפיד לאכול שיעור של 27 גרם שבכך יצא ידי חובה, ובשאר הכזייתות יכול להקל לאכול 20 גרם מהמצה שזה שיעור כזית בנפח, ויש אומרים 15 גרם, ומותר לשקול את הכזית של המצה במאזנים (שאינן מופעלות ע"י חשמל) בליל פסח, כיון ששוקל לצורך מצוה.

ס. אין צורך להסתכן ח"ו ולבלוע כזית שלם מהמצה, אלא יכול לכתחילה לאכול מהמצה מעט מעט, רק שלא ישהה יותר משיעור של כדי אכילת פרס, וישתדל לאכול את הכזית בתוך 4 דק', ואם קשה לו אז יאכל בתוך-7 דק' (הגש"פ אוצ"י עמ' קיב). ולמנהג האשכנזים לכתחילה צריך להכניס לפיו את שני הזיתים בבת אחת ולרסקם, אבל אין חיוב לבולעם בבת אחת, אלא די שיבלע כזית לערך בבת אחת ואח"כ יבלע את השאר. ובדיעבד

אפי' אם בלע הכזית מעט מעט יצא, כל שלא שהה יותר מכדי אכילת פרס
(משנ"ב ס"י תעה סק"ט).

סא. יש לאכול את הכזית בריוח ולא שיהיה 27 גרם בדיוק, כדי שיהא
כזית מצה בתוך מעיו, חוץ ממה שנשאר בתוך פיו בין השיניים והחניכים
(חזו"ע עמ' עג).

סב. מספר הכזייתות שיש לאכול מהמצה בכל הסדר לכתחילה הם 4
כזייתות "לעורך הסדר", ו-3 כזייתות לשאר המסובים. הכזית הראשון
בברכת המוציא, "שעורך הסדר בלבד" אוכל 2 כזייתות, ואילו שאר
המסובים אוכלים כזית אחד. הכזית השני בכורך. והכזית השלישי
באפיקומן [ויש מחמירין לאכול באפיקומן 2 כזייתות].

סג. יש להיזהר שלא להפסיק בדיבור מרגע שמברך המוציא ועל אכילת
מצה עד סיום הכורך, משום שברכת על אכילת מצה ועל אכילת מרור
פוטרות את המצה והמרור שאוכל בכורך (שו"ע סימן תעה ס"א).

מרור

סד. בזמן שבית המקדש היה קים מצות אכילת מרור היתה מן התורה
כמו שכתוב "על מצות ומרורים יאכלוהו", ומשחרב הבית ואין קרבן
פסח תיקנו חכמים לאכול מרור לזכר השיעבוד, ורק מצה שכתוב עליה
במפורש בתורה "בערב תאכלו מצות" היא גם בימינו מן התורה.

סה. יש לכוין לצאת ידי חובת אכילת מרור, ואם שכח ואכלו בלא כונת
מצוה יצא י"ח (חזו"ע פסח עמ' פט).

סו. צריך ללעוס היטב את המרור כדי להרגיש מרירות, ואף אם אין מרגישים טעם מרירות במרור שאוכל, מ"מ מצוה לאכול ממנו.

סז. יקח כזית (27 גרם) חסה וישקענה בחרוסת ואח"כ ינער אותה מן החרוסת ויברך "אקב"ו על אכילת מרור" ויאכלנו תוך כדי שיעור אכילת פרס שהוא 7 דק'. ואם אכל את המרור בלא לטבל בחרוסת חוזר ואוכל שוב כזית מרור (הגש"פ אוצ"י עמ' קטז).

כל אדם בעולם הזה יש לו את המרור שלו, דהיינו לכולם יש טרדות, ונסיונות, מי בפרנסה, מי בחינוך ילדים, מי בבריאות ומי בשלום בית, וכמו שאומרים לכל אחד יש את החבילה לו. אלא שכל אחד צריך לדעת שיסוד האמונה בה' יתברך הוא כל דעביד רחמנא לטב עביד (כל מה שעושה הקב"ה לטובה עושה). כל הנסיונות שבאים על האדם הם לטובתו כדי להעלותו דרגה אחר דרגה, והרוצה לעבור את נסיונותיו בשלום ובקלות צריך "ללמוד מוסר" ועל ידי כן ידע מהם תחבולותיו של יצר הרע, וכיצד יש להלחם נגדו.

שמעתי מחכם אחד שישנם שני סוגים של סוכריות. מתוקות ומרות, הסוכריות המתוקות הם הבריאות, הפרנסה, השלום בית וכל ההצלחה שיש לנו. והסוכריות המרות הם כל הטרדות שה' מביא עלינו כדי לנסות אותנו עד כמה אנחנו מאמינים בו, ואף שהם מרות מכל מקום אין לשכוח שאחרי הכל הם "סוכריות". אדם שמאמין שכל הנסיונות הם מאת הבורא ומקבלם באהבה מכפר לעצמו על הרבה מאוד עבירות. וכמו שהמצרים מררו את עם ישראל בעבודה קשה, המרור שהוא קושי השעבוד גרם שיצאו ממצרים קודם זמנם.

סח. מיד לאחר שסיים את אכילת המצה, יש לאכול את המרור בלא הסבה מפני שהוא זכר לעבדות שמררו המצרים חייהם של ישראל במצרים, ואם רצה לאוכלו בהסבה רשאי (שם קיז).

סט. אין מברכים על אכילת המרור ברכת בורא פרי האדמה אף אם הסיח דעתו מן הכרפס, כיון שאוכלו בתוך הסעודה והתורה קבעתו חובה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו" הרי הוא כדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה וברכת המוציא פוטרנו, ואינו טעון ברכה לא לפניו ולא אחריו. ומה שפוטרים אותו בברכת בורא פרי האדמה שמברך על הכרפס, הוא כדי לצאת את אותם דעות שסוברות שכיון שאכילת המרור היא מצוה, אף שאוכלו בתוך הסעודה הוא טעון ברכה.

ע. צריך ללעוס את המרור היטב, ואם בלע את המרור בלא לעיסה כלל לא יצא אף בדיעבד וצריך לחזור ולאכול מרור שוב (הגש"פ אוצ"י עמ' קיז).

כמו שכתבנו לעניין המצות שיש להכין ולשקול אותם בשקיות מבעוד יום, יש להכין לכל אחד מהמסובים בשקית כזית (27 גרם) חסה כדי שהסדר יתנהל כשורה, וגם שכל אחד יאכל בודאות כזית מן המרור, ולא יצטרכו בליל הסדר עצמו להתעכב בשביל כך. ואין זו הלכה אלא עצה טובה כדי שהסדר יתנהל כשורה וכולם יצאו ידי חובה כראוי. ושקיות אלו שיש בהם כזית מרור יהיו מונחות ליד עורך הסדר, וכאשר מגיעים למרור יחלק להם את השקיות. ויש להכין מספר שקיות כפול ממספר המסובים כדי שכל אחד מהמסובים יקבל 2 כזייתות, כזית אחד באכילת המרור, וכזית נוסף באכילת הכורך.

ויש להזהיר שעלי החסה נגועים מאוד בחרקים שצבעם ירוק כמו העלים, ולכן עדיף לקנות חסה שגדלה בתנאי חממה מיוחדים הנקיה מחרקים "חסלט".

כורך

הקדמה : ישנה מחלוקת בין חכמים להלל הזקן האם אוכלים את קרבן פסח, מצה ומרור, כל אחד בנפרד או ביחד? דעת חכמים שצריך לאכול כל אחד בפני עצמו, ואילו הלל הזקן היה כורכן ואוכלם בבת אחת. וכיון שלא נפסקה ההלכה כאחד מהם – נוהגים לעשות גם כדעת הלל הזקן. ולכן לאחר שאוכלים את ה"כזית" מצה, ואת ה"כזית" מרור, אחד אחרי השני, לוקחים כזית מצה וכזית מרור נוספים כורכים אותם יחד מוסיפים עליהם מעט חרוסת ואומרים, מצה ומרור בלא ברכה, זכר למקדש בימינו יחודש, כהלל הזקן שהיה כורכן ואוכלן בבת אחת, לקיים מה שנאמר "על מצות ומרורים יאכלוהו".

עא. מיד אחר אכילת המרור יקח כזית מצה מהמצה השלישית (אותה ששמט מתחת ידו לאחר ברכת המוציא) וכזית מרור יכרוך אותם יחד יטבול בחרוסת ויאמר זכר למקדש כהלל וכו' ויאכלם בהסבה.

עב. אף שלכתחילה צריך להסב באכילת הכורך, מ"מ בדיעבד אם לא הסב אין צריך לחזור מפני ש- דעת רבינו יחיאל אחיו של הטור שהכורך אינו צריך הסבה כיון שאוכלים עימו מרור, ומרור לא צריך הסבה. ואילו בעל ספר המנהיג סובר שצריך הסבה כיון שאוכל מצה, וכדבריו פסק השו"ע בסימן תעה ס"א. בדיעבד כשלא הסב אפשר לסמוך על רבינו יחיאל, בצירוף דעת הראב"ה שבימינו אין צריך להסב כלל.

עג. באכילת הכורך א"צ לנער את החרוסת מן החסה קודם האכילה כשם שצריך לנער באכילת המרור, ואם שכח לטבול את ה"כורך" בחרוסת ואכלו בלא טיבול כלל יצא ידי חובה ואינו צריך לחזור ולאכול כלל (הגש"פ אוצ"י עמ' קיט). ולמנהג האשכנזים גם בכורך צריך לנער את החרוסת מעל הכריכה כמו במרור שאכל מקודם (משנ"ב סי' תעה ס"ק יז).

עד. כמובן גם בכורך צריך עורך הסדר לדאוג לתת לכולם כזית חסה מן השקיות שהכין, כמו שכתבנו לעיל.

ה"כורך" מזכיר לנו שצריך לכרוך את העוה"ז עם העוה"ב. וזה אומר שאת כל הגשמיות יש לקדש ולהפוך לרוחניות, ואז נמצא שכורך את העוה"ז עם העוה"ב. ולדוגמא: מיד לאחר ה"כורך" ניגשים ל"שולחן עורך" והרבה מטעמים יש בשולחן עורך, ועוד שכולם רעבים ומחכים לאוכל, אם רגע אחד לפני שיאכל יחשוב בליבו ויאמר, אני אוכל כדי שיהיה גופי בריא וחזק לעבודת ה', אזי כל אכילתו מצוה, וכן בשאר ימות השנה כאשר אוכל או שותה יכוין שאוכל כדי שיהיה גופו בריא וחזק לעבודת ה'. וכן כאשר הולך לישון, אם רגע אחד קודם השינה יכוין שהולך לישון כדי שיהיה גופו בריא וחזק לעבודת ה', אזי כל רגע שישן מקיים מצוה, ואם לא יחשוב כן הרי זה זמן מבוטל. ואם יעשה כן בכל פעולותיו נמצא שהוא עבד ה' אמיתי, כיון שלא נהנה לעצמו כלום וכל הנאותיו הם לעבודת הבורא, ועל הדרך הזו זקף רבינו הקדוש אצבעותיו כלפי מעלה בשעת מיתתו ואמר גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי מהם אלא לשי"ש נטור סימן רלא). ומבואר שהוא בעצם נהנה, אלא שנהנה לשם שמים, שאת כל החומר הוא קידש לעבודת ה', ואת זה בא להזכיר לנו הכורך.

שולחן עורך

עה. כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"ח) ואימתי צריכין הסיבה? בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות האלו, ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך.

עו. חכם עיניו בראשו שלא ימלא כרסו מהסעודה וישאיר מקום לאכילת האפיקומן, שהרי אם שבע עד כדי כך שקץ באכילת האפיקומן לא יצא ידי חובה.

עז. הרוצה לשתות יין בתוך הסעודה אם רגיל לשתות בסעודה א"צ לברך שוב בופה"ג, ואם אינו רגיל לשתות בסעודה צריך לברך שוב, משום שכונתו בקידוש היתה לפטור רק את הכוס השניה (משנ"ב סי' תעג סק"ה).

עח. מנהגינו שאין לאכול בשר צלוי בליל הסדר שמא יאמרו בשר פסח הוא ונראה כאוכל קדשים בחוץ, ואפילו בשר שנצלה בקדרה בלי מים אין לאכול מפני מראית עין, שלא יטעו להתיר גם צלי אש, ורק לחולה קצת יש להתיר (שו"ע סי' תעו, משנ"ב סק"א).

עט. מצות אכילת מצה. אף שמן התורה חייב באכילת כזית, מ"מ כל האוכל מצה בלילה זה מעבר למה שחייב, על כל אכילה מקיים מצות עשה מן התורה, כן כתב האור לציון (ח"ג עמ' קסז) שמה שחייב מן התורה זה רק כזית, אבל מי שאוכל יותר מקיים מצוה, ולכן אין לאדם להרבות במאכלים ותבשילים, ויש להליץ על כך ממה שכתוב בהגדה הלילה הזה

כולו מצה. וכן הביא המשנ"ב (סי' תעה ס"ק מד) בשם הגר"א שיש מצוה באכילת מצה כל שבעת הימים ומקיים מה שכתוב "שבעת ימים מצות תאכלו".

השולחן ערוך רומז לנו שעל כל אדם ללמוד "שולחן ערוך" שהם ההלכות הנחוצות לכל אדם יום יום, והם: הלכות ברכות, שבת, בשר וחלב וכדו'. אדם שאינו לומד הלכות אינו יודע כיצד לקיים את המצוות. כתוב בתהלים (פז, ב) "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב" ודרשו חז"ל, אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות שאין לומדים בהם הלכה. נמצא שהלימוד החביב ביותר בעיני ה' יתברך הוא לימוד ההלכות, ועל כן כתוב בתנא דבי אליהו כל השונה שתי הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, כיון שע"י לימוד ההלכות יודע כיצד לקיים את המצוות.

צפון

פ. יקח כזית (27 גרס) מצה שהטמין תחת המפה ביחץ ויאכלנה בהסבה, ויסיים אכילתו קודם חצות, ויש נוהגים לפני האכילה לומר זכר לקרבן פסח שנאכל על השובע. ומן הדין די באכילת כזית כמו שכתב השו"ע (סימן

תעז' ס"א) אולם המחמיר על עצמו לאכול שיעור שני זיתים תבוא עליו ברכה, ודי שיאכל הכזית כדעת הרמב"ם שהוא שליש ביצה (19 גרס) אלא שיזהר שלא יגיע לאכילה גסה (חזו"ע פסח עמ' קז).

פא. אם אכל את האפיקומן ללא הסבה יצא בדיעבד, ומ"מ אם עדיין לא ברך ברהמ"ז (אף שנטל ידיו למים אחרונים) ואין האכילה השניה קשה עליו יש לו לחזור ולאכול את האפיקומן בהסבה לצאת ידי חובת כל השיטות, ואם קשה לו לאכול אין הוא צריך לדחוק את עצמו ויסמוך על המקילים בזה. ואם ברך ברכת המזון אין הוא צריך לחזור ולאכול בהסבה (חזו"ע פסח עמ' קח).

פב. אסור לאכול את האפיקומן בשני מקומות, ואפילו בחדר או באולם אחר בשני שולחנות, לשתי חבורות, אלא אם כן היו פני המסובים אלו כנגד אלו, שאז נחשבים כאוכלים במקום אחד (חזו"ע פסח עמ' קט).

פג. אחר אכילת האפיקומן אין לאכול שום דבר כדי שלא יעבור מפיו טעם המצה שהוא מצוה, ולכן את כל העוגות, הפירות והמיני מתיקה שהכינו לחג יש לשמור למחר ואין לאוכלם אחר אכילה האפיקומן. ומי שטעה ואכל פירות וכיוצא בזה אחר אכילת האפיקומן, חוזר ואוכל שוב כזית מצה שמורה כל שלא בירך ברכת המזון, ואם כבר בירך ברכת המזון לא יחזור לאכול (שו"ע סי' תעז ס"א, משנ"ב סק"א, חזו"ע פסח עמ' קיב).

התורה אומרת "ואנוכי הסתר אסתיר פני בעת ההיא" (דברים לא, יח). הנהגת ה' בבריאה היא באופן שהוא "מצפין" את עצמו בכל מיני מקומות, ותפקיד האדם בבריאה הוא לגלות את ה' יתברך. יש לדעת שכל הטרדות והניסיונות הפוקדות את האדם מידי יום ביומו, כולם מאת ה' יתברך האוהב אותנו אהבת עולם, ועושה זאת כדי להטיב לנו, ולהעלות אותנו דרגה נוספת, ותפקידנו הוא לגלות היכן הוא צפון.

ברך

פד. לאחר אכילת האפיקומן נוטל ידיו למים אחרונים ומברך ברכת המזון.

פה. את ברכת המזון מברך עם כוס יין והיא הכוס השלישית, את הכוס יש לאחוז ביד ימין ולהגביה מעל השולחן טפח (8 ס"מ).

פו. לאחר שמברך ברכת המזון, מברך על הכוס ברכת בורא פרי הגפן, ולמנהג הספרדים מכוין בברכה זו לפטור את הכוס הרביעית שאומר עליה את ההלל (שו"ע סי' תעד ס"א). ולמנהג האשכנזים אין צריך לכוין כיון שמברך על כוס הרביעית (רמ"א סי' תעד ס"א).

פז. את כוס היין השלישית צריך לשתות בהסבה, ואם שכח ולא הסב, למנהג הספרדים חוזר לשתות בהסבה אך לא יברך שוב (שו"ע סי' תעד ס"ז). ולמנהג האשכנזים א"צ לחזור ולשתות (רמ"א סי' תעב ס"ז).

פח. אשה ששכחה להסב, בדיעבד אין צריכה לחזור ולשתות בהסבה. ולמנהג האשכנזים אינה צריכה להסב כלל.

פט. בברכת המזון צריך להזכיר "יעלה ויבוא" ואם לא הזכיר. אם נזכר כשאמר ברוך אתה ה' לפני שסיים בונה ירושלים, אומר למדני חוקיד, וחוזר לומר יעלה ויבוא. ואם לא נזכר עד שאמר בונה ירושלים, אומר בין ברכת בונה ירושלים לברכת הטוב והמטיב "ברוך אתה ה' וכו' אשר נתן

ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, את יום חג המצות הזה, את יום טוב מקרא קודש הזה, בא"י מקדש ישראל והזמנים". וכן אם התחיל בברכת הטוב והמטיב שאמר ברוך אתה ה' אמ"ה, ותיכף נזכר, יסיים אשר נתן וכו'. ואם לא נזכר עד שהתחיל לומר לעד האל אבינו וכו', חוזר לראש ברכת המזון. אפילו נזכר בהלל שלא אמר יעלה ויבוא בברכת המזון, צריך לחזור ולברך ברכת המזון על הכוס.

צ. בכל האמור דין האשה כדין האיש שאם שכחה להזכיר יעלה ויבוא צריכה לחזור.

צא. לפני שמברך ברכת המזון יש לכוין לצאת ידי חובת ברכת המזון שהיא מן התורה.

חז"ל תיקנו לנו לברך בכל יום מאה ברכות. אלא שמרוב הרגילות בדבר אין אנו שמים לב לברכות היוצאות מפינו, ומברכים אותם ללא כונה ושימת לב למי מברכים. הנביא בישעיה אומר "בפיו ובשפתיו כיבדוני וליבו רחק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה".

אומר הרב צדקה זצ"ל בספרו קול יהודה, כאשר חולה נכנס לבית החולים קודם הוא נכנס לחדר מיון ואח"כ נכנס לחדר ניתוח. הוא הדין שלאחר מאה ועשרים שנה כאשר האדם יגיע לשמים ובידו מיליוני ברכות, קודם יכניסו אותם לחדר מיון ויבדקו איזו ברכה ברך עם כונה ואיזו בלי כונה, וברכה שנאמרה בלא כונה כלל אלא מן השפה ולחוץ לא תחשב ברכה, ואותם שנאמרו עם כונה, יוכנסו לחדר ניתוח ויבדקו איזו כונה היתה בהם, אם היו נגיעות של כבוד וכדו' או לא. לכן האדם יבדוק בעצמו כמה ברכות מתוך המאה שמברך ביום היה מוכן שיכניסו לפני ה' יתברך, וכמה לא. ואם ימצא שיש בידו רק מעט עם כונה אז כדי לו להתחזק בברכות למען שלא נבוש לעוה"ב.

הלל

צב. מוזגים כוס רביעית ואומר עליה את ההלל ויאחוז את הכוס בידו, ומי שקשה לו יכול להניחה לפניו.

צג. בסוף ההלל חותם בברכת יהללוך "מלך מהולל התשבחות" ושונה את הכוס הרביעית בהסבה, ולא מברך עליה בורא פרי הגפן, כיון שבכוס השלישית הוא כבר כיון לפטור את הכוס הרביעית (שו"ע סי' תעד ס"א). ולמנהג האשכנזים מברך על כוס הרביעית ברכת בורא פרי הגפן (רמ"א סי' תעד ס"א).

צד. יזהר לסיים את ההלל קודם חצות לילה, וכן את שתיית הכוס הרביעית. ומ"מ גם אם נתאחר אחר חצות לילה יכול לומר "ברכת יהללוך" בשם ומלכות (חזו"ע פסח עמ' קכד).

צה. שכח ולא הסב, אם נשאר קצת יין בכוס ממלא שוב ושונה בהסבה בלי ברכת בופה"ג, ואם לא נשאר כלום בכוס אז ימלא שוב יין ויברך בורא פרי הגפן וישנה בהסבה כיון שהסיח דעתו (חזו"ע פסח עמ' קכו). ולמנהג האשכנזים שכח ולא הסב א"צ לחזור ולשתות (רמ"א סי' תעב ס"ז).

צו. לאחר ההלל צריך לברך ברכה אחרונה על היין, ועל כן יקפיד לשתות בכוס השלישית או הרביעית שיעור רביעית (86 גרס) כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה.

צז. יכוין לקיים מצות כוס רביעית של ארבע כוסות.

נרצה

צח. השו"ע בסימן תפא ס"ב כתב וז"ל: חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקב"ה לאבותינו עד שתחטפנו שינה עכ"ל. ומבואר שאף בהלכות פסח מקיים מצות סיפור יציאת מצרים, וכתב בספר אור לציון ח"ג עמוד קסג בהערה, שמצות סיפור יציאת מצרים היא אחת משתי המצות המיוחדות שיש בלילה הזה. א. מצות אכילת מצה ב. מצות סיפור יציאת מצרים.

צט. במצות סיפור יציאת מצרים, כתוב שכל מה שמרבה לספר ביציאת מצרים מקיים מצות עשה מן התורה וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"א) שמצות עשה לספר ביציאת מצרים בליל טו' בניסן, והרי זה בגדר מרבה בשיעור במצות עשה, כל זה מן התורה. אבל מדרבנן צריך לספר כל הלילה עד שתחטפנו שינה וכל זמן שלא חטפתו שינה יעסוק במצות סיפור יציאת מצרים.

ב"נרצה אנו באים לרצות את הקב"ה ולהודות לו על הטובות אשר גמלנו. כתוב שכל אדם חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, מסביר השל"ה הקדוש שכל אדם חייב לצאת מהמצרים שלו, שהרי לכל אחד יש דברים שהוא שקוע בהם ואלו הם המצרים שלו, ישנם דברים שאדם דש בעקביו ושקוע בהם ומהם הוא צריך לצאת.

אחד הדברים שהאדם שקוע בו הוא ענין הברכות, פעמים רבות האדם זורק ברכה מפיו בלא כונה ומחשבה, ואינו מתבונן למי מברך, אומר הנביא ישעיה "בפיו ובשפתיו כיבדוני וליבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה". כל אדם מברך מאה ברכות בכל יום, אבל כמה ברכות מתוך המאה האלו הוא מברך בכונה ומחשבה, וכמה בלא כונה כלל, ואם מוצא שרובם ללא כונה, עליו לצאת מהמצרים האלו ולהתחזק בעניין כונה בברכות.

הלכות נחוצות אשר המכשול מצוי בהם

לקראת סיום החוברת ראיתי לצרף כאן מעט הלכות הנחוצות מאוד לימי הפסח בדברים אשר המכשול מצוי בהם.

ברכת לביבות או קציצות ממצה

1. נפסק בשו"ע (סימן קסח ס"י) חתיכות פת שגודלם פחות מכזית אם "טוגנו" או "נתבשלו" ברכתם בורא מיני מזונות, אפילו אם נשאר להם תואר פת, וברכה אחרונה על המחיה. ולכן הנוהגים בפסח לשבור מצה לחתיכות קטנות (שכל חתיכה פחותה מכזית) ומוסיפים להם ביצה ותבלינים ומבשלים אותם בסיר או מטגנים אותם בשמן עמוק כדוגמת לביבות או קציצות ברכתם תהיה בורא מיני מזונות, וברכה אחרונה על המחיה. וזה

על אף שאוכל שיעור קביעות סעודה, ועל אף שלאחר הבישול או הטיגון כל לביבה או קציצה היא בגודל של יותר מכזית, ועל אף שניכרת בה צורת המצה. **טעם ההיתר:** כיון שכל חתיכת מצה או פת היא פחותה מכזית, אז חשוב שבישל או טיגן חתיכת פת בגודל של פחות מכזית. ואף שבסוף הבישול או הטיגון כל לביבה גודלה יותר משיעור כזית, הקובע הוא מה היה בתחילת הבישול, ולא מה התוצאה בסוף (לבוש ס"י קסח ס"י, מג"א קסח ס"ק כו, משנ"ב קסח ס"ק נד, כה"ח אות פד-פה, הלכה ברורה קסח סעי' לד, ולט, חזון עובדיה טו בשבט ברכות עמ' סו' וסז, פסקי תשובות קסח הערה 136, ועיין בכל זה במה שכתבתי בספרי ברכת ישראל סימן כב אות ז).

2. ולפי זה, אותם היוצאים לטייל בחוה"מ ואינם רוצים ליטול ידיים לסעודה, יכולים לטגן מצות ממולאות בתפוז"א וכדו', באופן שכל מצה שמטגנים היא פחותה מכזית (כגון ששובר כל מצה לשניים שאז כל חתיכה היא בערך 14 גרם) וברכתה בורא מיני מזונות ולאחריה על המחיה וכמ"ש לעיל.

חביתה עם מצה

3. אולם המפוררים חתיכות מצה בתוך ביצה ועושים ממנה חביתה, אז גם אם בכל חתיכה וחתיכה יש פחות מכזית מברך על חתיכות המצה שאוכל ברכת המוציא לחם מן הארץ. **הטעם:** כיון שאין זה חשוב טיגון או בישול, והשמן שנותנים במחבת הוא מעט רק כדי שלא תידבק החביתה. וכל שחתיכות מצה אלו לא עברו טיגון או בישול ברכתם נשארת המוציא לחם, וה"ה ללחם בשאר ימות השנה (ילקוט יוסף קיצור שו"ע סימן תעא ס"ה).

אכילת עוגה בערב פסח

4. אסור לאכול מצה ביום ארבעה עשר בניסן כדי שיאכל את המצה לתאבון בליל פסח. אבל מצה עשירה מותר לאכול ביום ארבעה עשר בניסן קודם שעה עשירית (מצה עשירה נעשית "מקמח" שלשו אותו עם מי פירות כגון: יין, חלב, דבש, מיץ תפוזים וכיו"ב). הטעם שמותר לאכול מצה עשירה ביום

ארבעה עשר הוא, הואיל ואין יוצאים ידי חובת מצה בליל פסח במצה עשירה, שנאמר "לחם עוני". (שו"ע סימן תעא ס"א, וס"ב, חזון עובדיה פסח עמ' קצו).

ודוקא "קמח" שלשו אותו עם מי פירות, אבל "קמח מצה" שלשו אותו עם מי פירות אינו קרוי מצה עשירה. ולכן עוגה העשויה מקח מצה (אפויה) ועירבו בה דבש, יין וכדו' וחזרו ואפו אותה, אינה בכלל מצה עשירה, ואין לאוכלה בערב בפסח. (רמ"א סימן תעא ס"ב, משנ"ב סק"כ, חזון עובדיה פסח שם).

ברכה אחרונה על עוגה

5. בשאר ימות השנה אם אוכל עוגה שיעור כזית או כל דבר העשוי מקמח שברכתו האחרונה על המחיה, מברך על "על המַחֵה ועל הפְּלֶה" ובחתימה "על הָאָרֶץ וְעַל הַמַּחֵה" כיון שרוב הקמח אינו של ארץ ישראל אלא מחוץ לארץ. אולם בפסח אם מכינים עוגה מקמח מצה "שמורה" כיון שקמח זה הוא של ארץ ישראל יש לחתום בברכת על המחיה "וְעַל מַחֵה וְעַל פְּלֶה", ובחתימה "על הָאָרֶץ וְעַל מַחֵה". ורק המכינים עוגות עם קמח מצה שאינה שמורה יברכו כמו בכל השנה על המחיה ועל הכלכלה.

ברוך רחמנא דסייען מריש ועד כען